

COMUNU DE SU MASU

Pannellu 1: Crèsia Santa Catalina

Sa Crèsia dda iant aposentada is mòngius de su òrdini benedetinu de Santu Vitori de Marsìllia faci a su de XI sèculu. In una bolla de su Papa Urbanu II chi torrat agoa a su annu 1095, ddoi est sa prus testimonia de antigòriu, cun in prus assentaus is proprietadis de is vitorinus in su Giudicau de Casteddu.

A pagu tretu de su aeroportu e de sa bia de ferru po su trenu, sa Crèsia sighit a èssiri sa ùnica testimonia, sa chi fait a dda bìdiri in die de oi, de su chi fut su primu aposentamentu de una bidda in su interi de sa etadi de is Giudicaus.

Fut fraigada a in mesu de domu chi teniat una corti manna manna cun a giru su chi abarrat de is aposentus de is mòngius; ddas ant torradas a nou po acòlliri is peregrinus po sa festa, e in die de oi ddis nant is “cumbessias”.

Sa Crèsia est de una navi ebbia, cun campanili a vela e fassada annoada de pagu, e una fentana a retàngulu a in artu de su portali. A primìtziu teniat una crabetura de linna a capriada, sendi ca ddoi est ausèntzias totali de cuntatu intre duas superficis po is arcus dòpius *doubleaux*, cosa chi podit fairi crei ca intamis ddoi

fiat una bòvida tunda. Po dda fabricai iant imperau blocus de etadi romana, comenti acrarau a sa intrada.

De su chi abarrat de su primu fàbricu, su absidi tenit proporzionis largas e bàscias, e mancai acontzau meda, depiat tènniri una crabetura cun bigas postas cun atentu e a bisura de conu: a basi tunda e larga, ma a punta a in artu. E puru su treminaxu de sa enna e su pamentu torrant agoa in su tempus fintzas a su primu fràigu. A palas de su absidi ant agatau is arrastus de sa crèsia originali. Totu a giru de sa strutura ddoi ant àterus arrastus, custa borta de etadi romana: capitellus corìntzius, basis e arrogus de columnas.

Po totu su annu, sa statua da sa Santa dda amparant in sa Crèsia parrochiali dedicada a Santu Srebastianu. Sa festa de santa Catalina de Alessàndria tenit logu su domìnicu de Pascarosada e in is duas dies chi sighint; candu dda portant fintzas in su sartu a sa Crèsia de Santa Catalina po sa missa e po dda afeintai.

Pannellu 2: Crèsia Santu Srebastianu

In mesuidda ddoi est sa Crèsia de Santu Srebastianu de Su Masu. Torrada a nou de pagu, est unu emblema de sa dominatzioni spanniola e de sa vida religiosa de sa comunidadi intrea. Dda iant fraigada in su interi de su de XVI sèculu, mancari de custu tempus stòricu ddis abarrant sceti is bòvidas cun arcus fatus a cruxi manna de is ùrtimas duas capellas. Unus duos sèculus a pustis, a sa Crèsia dda iant torrante prus arrica cun su altari de su presbiteri e sa tela cun sa Madonna de su Cramu, amparada me in sa sagristia.

Is tonus neoclàssicus de sa crèsia de Santu Srebastianu de Su Masu in su de XX sèculu

Sa fassada de sa crèsia de Santu Srebastianu tenit unu stili neoclàssicu e dda iant fraigada in su 1931. Su smanniamentu colat agoa a su annu 1880, candu in prus iant fabricau cuàturu capellas, su absidi e su campanili. De importu mannu est su portali, decorau de don Antoni Desogus in su 1968. Aìnturus, su fraigu portat una navi sceti chi andat a is capellas. Su sentidu chi nosi lassat su aposentu: a si stimai a paris est.

Sa festa di Santu Srebastianu

Is afusionis a onori de su Santu si acumprint sa 20 de gennaxu. Su costumu bolit a allui unu fogu sa die 19 anca de su sagrau; a giru sa genti atòbiat po afestai e fait una pichetada a sa moda de Su Masu.

Pannello 3: Domu Suella

Esempru bellu de architettura de su Campidanu chi apoderat sa janna de su costumù de sa cultura de massarìtzia. Sa Domu Suella imperat su sistema “cun fentanas”, una cosa noa a cumparàntzia cun sa domu cun corti e lolla de su costumù campidanesu ca fintzas a su de XIX sèculu non amostàt fentana peruna a sa arruga. De interessu funt is elementus formalis e decorativus de su stili *liberty* chi a primìtziu de su de XX sèculu incarrerànt a imperai in is biddixeddas piticas puru.

Pannellu 4: Giliàcuas

Includida in su comunu de Su Masu, si agatat a pagu chilometrus de Casteddu. Giliàcuas est aposentada a susu de su stangioni de Santa Ìgia, una de is zonas ùmidas de prus importu de Europa, reconnota comenti “Zona de Amparu Speciali” po sa Unioni Europea, e comenti “Zona ùmida de importu internatzionali” po sa Cunventzioni de Ramsar.

Sa stòria de custu logu cumentzat a oru de su stangioni. Sendi ca de una prospetiva geogràfica su logu fiat bonu po nci bìviri, unas cantu de comunidadi e biddixeddas de sa etadi preistòrica a innoi smanniànt sa economia issoru, mescamenti in is iscras. Is prus arrastus antigus torrant agoa a su neolìticu nou, 4000 antis de Cristu. A sighiri, ddoi est puru sa testimonia archeològica de sa mercantzia de etadi fenico-pùnica, sendi ca innoi is archeòlogus ant agatau unus centu arrastus de figureddas de terra de strexu e mànigas de testus cun imprenta de custas culturas.

Su Parcu de Giliàcuas est famau pruschetotu po sa bisura spantosa, sendi ca est posta faci a su stangioni de Santa Ìgia, e fintzas po patrimòniu stòricu e culturali. Su de Santa Ìgia est su unu de is prus ecosistemas de importu de su Mediterràneu; una zona ùmida de unus 1600 ètarus chi amparat una biodiversidadi arrica meda: mangoni, àstori, garzixedda e menga. In prus ddoi at puru spirritu, carina e lissa. Sa flora amostat pruschetotu

cannàrgiu, sassoini e giùncu, ca in paris funt unu habitat de calidadi po sa fàuna.

In Giliàcuas su tempus parit firmu; ddoi at domus arrugas de perda e forrus a linna de su antigòriu. Est unu logu de oportunidadis po amantiosus de escursionismu e *birdwatching*. Is chi bisitant podint incarrerai in su mori a oru de su stàngiu, aìnturu sa natura po si gosai sa bisura de spantu de sa àcua e de is montis a giru.

Su topònimu ndi benit forsis de “mansio”: unu logu aundi traballànt scravus e colonis po contu de patrìzius romanus. In sa àndala de is sèculus, podit èssiri ca in sa lingua aragonesa torràt a *El Maso* o, con sa desruta e sa vocali de acabu, “el Mas(o)”.

Pannellu 5: Campusantu Monumentali

Su Campusantu stòricu de Su Masu amparat duas scurpiduras famadas de su artista Franco D'Aspro, una de custas a odramentu de su tumba cosa sua. Su scurpidori est connotu po ai pigau ispiratzioni de is scupriduras de brunzu nuraxesas, comenti a esempru sa caravella de su Santuàriu de Bonària in Casteddu. In is ùrtimus annus de vida sua, iat seberau de traballai a pretzisu in Su Masu.

In campusantu agatant pàsiu puru citadinus medas no famaus. Unus cantu iant fatu notìzia po acontessida mala e de dolu; in die de oi funt memòria stòrica e amentu de sa comunidadi masesa e de sa natzioni sarda: is sordaus mortus in gherra e is bintunu vìtimas de su disàriu de “Sa Unda Manna” de su 1946.

In prus, is picocus Giovanni Melis e Giuseppe Aiana; a cusuts ddus iant mortus is primus bombas boladas de is perèchius americanus in Sardinnia sa die 7 friaxu 1943. A dolu mannu, su de is duos picocus e de Avendrace Cabras de Pauli, est su contu e sa acontessida stòrica de is chi po primus in totu Europa ddus iant torraus a vìtima cìvili po nexi de is americanus.

A sa intrada de su Campusantu Stòricu ddoi est sa losa in amentu de is bintunu vìtimas de su disàriu, sa “Unda Manna”, chi iat fertu Su Masu sa die 26 de mesi de làdamini 1946.

